

M. Dyduh, PhD

Taras Shevchenko Kiev National University of Kiev, Kiev.

THE EFFECTS OF PSYCHOLOGICAL DEFENSE IN THE STAGE OF ETHNIC SOCIALIZATION, AND THE MECHANISMS OF INDIVIDUATION DURING SUBJECT-ACT ACTIVITY

Psychological defense mechanisms could lead to distortions of ethnic identification – etno-fanatismus, intra-personal conflict, negative stereotyping, etc. An adult person can realize that the problems that have arisen in the socialization process do not contribute to the effective development of the individual and of the act of ethnic individuation to find its own integrity and sense of being. We believe the mechanisms of ethnic individuation are: awareness, appropriation, rethinking, differentiation, internalization, creative implementation, integration.

Keywords: psychological defense identity, action activity.

УДК 159.9.072.5

М. Дубовик, асп.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ СЕКСУАЛЬНОЇ СФЕРИ ОСІБ З РОЗЛАДАМИ АУТИСТИЧНОГО СПЕКТРА

Дана стаття висвітлює методологічні проблеми, що виникають при дослідженні сексуальної сфери осіб з розладами аутистичного спектра. Автор описує три групи таких проблем та пропонує можливі рішення, звертаючись до досвіду зарубіжних дослідників.

У статті розглянуто перспективи номотетичного та ідеографічного підходів у дослідженні сексуальності осіб з РАС. Автор звертає увагу на проблеми, що виникають на етапі формування вибірок досліджуваних з аутизмом. Також описано групу методологічних труднощів, пов'язаних з тріадою основних порушень при розладах спектру аутизму.

Загалом, наголошується на можливостях використання інформації отриманої опосередковано – від батьків, вихователів, педагогів – при дослідженні сексуальної сфери осіб з розладами спектру аутизму. Оскільки такий метод дає змогу оцінити досліджувані явища, враховуючи ряд описаних методологічних проблем.

Ключові слова: розлади аутистичного спектра, сексуальність, психологічне тестування, форми перебігу аутизму, тріада основних порушень при аутизмі.

Вступні положення. Розлади аутистичного спектра (надалі РАС) належать до діагностичної категорії загальних розладів психологічного розвитку (F 84.0 – F 84.9) за МКХ-10. Відповідно, це група розладів, що характеризуються якісними порушеннями соціальної взаємодії, комунікабельності, а також обмеженням, стереотипним, повторюваним комплексом дій та інтересів. Вперше аутизм було описано Л. Каннером та Г. Аспергером у середині ХХ ст. Дослідники виявили, не залежно один від одного, симптоми двох різних проявів аутизму, що пізніше лягли в основу діагностичних критеріїв раннього дитячого аутизму (РДА) та синдрому Аспергера, відповідно [1]. Подальші дослідження та спостереження за особами з аутизмом показали, що варіативність проявів даного розладу можна розмістити на одному континуумі. Так було прийнято діагноз розладів аутистичного спектра (РАС), запропонований Л. Вінг, для загального позначення всіх форм і варіантів аутизму [1]. В останньому перегляді діагностичного довідника Американської психіатричної асоціації DSM-V було введено саме таку діагностичну категорію, що об'єднує під собою діагнози аутизму, синдрому Аспергера, дитячого дезінтегративного розладу і первазивного розладу розвитку. Відповідно, надалі ми користуватимось терміном "Розлади аутистичного спектра" для позначення осіб з аутизмом різних форм, проявів та рівня функціонування.

Варто зазначити, що під сексуальністю ми розуміємо певну сукупність біологічних, поведінкових, психологічних аспектів. Так, наприклад, біологічні фактори сексуальності значним чином впливають на статевий розвиток, здатність до розмноження, а також проявляються в усій сукупності фізіологічних сексуальних реакцій [5]. Психологічний аспект сексуальності втілюється, перш за все, у становленні статевої ідентичності. Крім того, до психологічних факторів належать уся сукупність знань, уявлень, установок та цінностей, що стосується сексуальної сфери людини. Під статевою ідентичністю ми, вслід за Кернбергом, розуміємо усвідомлену приналежність людини до певної статі [3]. Поведінковий аспект сексуальності включає в себе всю сукупність поведінкових проявів у системі сексуального та роман-

тичного функціонування людини: від окремих методів отримання сексуального задоволення і до загальних стратегій побудови романтичних стосунків. В даній статті, особливу увагу буде приділено психологічним та поведінковим аспектам сексуальності осіб з розладами спектру аутизму.

Постановка проблеми. Потреби практики в галузі корекційної роботи з особами з РАС ставлять нові задачі перед наукою. Зокрема, небажана, проблемна, неприйнятна поведінка в сексуальній сфері, що проявляється при аутизмі потребує широких досліджень, з метою встановлення причин такої поведінки, а також пошуку можливих способів її усунення та корекції.

Емпіричні дослідження в галузі аутизму часто стикаються з певними труднощами, що, перш за все, пояснюються природою та особливостями даного розладу. Тріада якісних порушень при аутизмі – дефіцит комунікативної сфери, соціальної взаємодії, а також обмежені, повторювані дії та інтереси – ставить перед науковцем ряд методологічних питань.

Крім того, дослідження у сфері сексуальності також мають свою специфіку. Мастерс, Джонсон, Колодни зазначають, що найпопулярнішими методами збору даних у сексології залишаються опитування та інтерв'ю. Інші методи, такі як: спостереження, лабораторні експерименти, клінічні дослідження – також використовуються [5]. Однак анкетування виявляється більш економічним та швидким методом, а також дозволяє уникнути ряду етичних труднощів, що часто зустрічаються при дослідженнях людської сексуальності за допомогою експерименту чи спостереження.

Аналіз останніх досліджень. Велика кількість наукових робіт зосереджено навколо пошуку причин розладів аутизму, зокрема С. Badcock, S. Baron-Cohen, A. W. Zimmerman проводять дослідження етіології даного розладу в галузі генетики та нейрофізіології. Ряд класичних та сучасних праць Фр. Аппе, Л. Вінг, Т. Атвуд, С. Озофф присвячено опису симптомів та характеру перебігу РАС. Серед вітчизняних науковців варто зазначити І. А. Марценковського, А. П. Чуприкова, та Г. М. Хворову, які присвятили чимало своїх робіт пошукам нових шляхів діагностики та корекції аутизму.

© Дубовик М., 2015

Проте загальна популяція осіб з розладами спектру аутизму збільшується, стають можливими дослідження динаміки та особливостей даного розладу у підлітків, молоді і дорослих людей з наслідками РАС, відповідно розширюється коло наукового пошуку в даній сфері. Дослідників все частіше цікавлять певні вузькі аспекти, окремі психологічні особливості осіб з РАС, зокрема, когнітивні здібності та інтелект досліджували L. Motttron та M. Dawson, можливості соціального функціонування цікавили Т. Пітерса, а специфіку романтичного функціонування та сексуальної поведінки при аутизмі вивчав M. Stokes.

Усі ці роботи дозволяють глибше зрозуміти суть та особливості розладів спектру аутизму. Однак при дослідженнях окремих психологічних особливостей осіб з РАС (зокрема сексуальності) постає ряд методологічних проблем, висвітленню яких приділено недостатньо уваги в сучасних та класичних наукових працях.

Мета даної роботи полягає у висвітленні тих методологічних труднощів, що виникають при дослідженні сексуальної сфери осіб з розладами аутистичного спектра, а також у пошуку шляхів подолання цих проблем.

Виклад основного матеріалу. Надалі ми коротко торкнемось ряду методологічних питань, що постають при дослідженні сексуальності осіб з РАС, а також спробуємо дати відповіді на деякі з них.

Номотетичний та ідеографічний підходи у дослідженнях осіб з РАС.

З одного боку, клінічні дослідження передбачають якісні вимірювання та опис феноменології розладу, що втілюються в методології ідеографічного підходу. Крім того, відомо, що розлади спектру аутизму вирізняються різноманітністю та індивідуальністю проявів в кожному окремому випадку. Як зазначають науковці, у світі не існує двох однакових аутистів. Відповідно до ідеографічного підходу, досить тривале спостереження за поведінкою осіб з РАС дало б змогу якісно дослідити їх окремі психологічні особливості. З іншого боку, сучасна наука потребує кількісних валідних, надійних статистичних даних, що забезпечуються в межах методології номотетичного підходу.

Щодо дослідження сексуальності осіб з РАС останній підхід може бути забезпечений через використання психологічних тестів. Як зазначає Л. Ф. Бурлачук, тестування має вимірювально-випробувальну спрямованість, воно може надати як кількісні, так і якісні результати [2]. Тобто валідний, надійний тест міг би втілити переваги як ідеографічного, так і номотетичного підходів. Зокрема, завдання такого тесту можуть бути розроблені на основі досить тривалих спостережень, відповідно кожен пункт тесту може надавати якісну інформацію про досліджуваного, тоді як загальний показник може бути використаний для пошуку певних статистичних закономірностей.

Особливості загальної популяції осіб з РАС та формування вибірки дослідження.

По-перше, аутизм вирізняється різноманітністю проявів та перебігу, що певним чином ускладнює саму діагностику даного розладу. У свою чергу, це створює труднощі при формуванні вибірки для досліджень. Зокрема, досить ускладнена диференційна діагностика аутизму та дитячої шизофренії, а також порушень, спричинених органічними ураженнями мозку. Відповідно, дослідникам необхідно з обережністю ставитись до показників загальної статистики розповсюдженості даного розладу, а також до кожного окремого випадку діагностики аутизму. Тобто при формуванні вибірки дослідження існує імовірність помилки, в основі якої лежать, перш за все, складнощі первинної діагностики аутизму. Здається, шлях подолання даної методологіч-

ної проблеми лежить за межами окремих досліджень (таких, як дослідження сексуальності осіб з РАС) і наближається до більш широкої загальної проблеми клінічної психодіагностики розладів спектру аутизму та постановки відповідного діагнозу.

По-друге, кількість досліджень та отриманих результатів у сфері вивчення аутизму є досить скромною. Крім того, небагато робіт присвячено більш дорослій частині загальної популяції осіб з РАС, зокрема підліткового та юнацького віку. Відомо, що підлітковий вік може стати переламним в динаміці проявів аутизму: симптоми можуть значно знизитись або навпаки – можливе відчутне погіршення [4, 6]. А. П. Чуприков пише про найбільш імовірні форми перебігу аутизму [7]:

1. Регредієнтний перебіг, коли з віком настає поступове поліпшення, хоча в дитини і зберігаються ознаки психічного дизонтогенезу. Такий варіант перебігу трапляється досить часто, чим пояснюються випадки "виліковування" аутизму.

2. Хвилеподібний перебіг, коли загострення проявів аутизму періодично повторюються, при цьому вони можуть мати сезонний характер. Амплітуда загострень може бути різною, але їх вираженість завжди менша, ніж на початку захворювання.

3. Несприятливий, прогресивний варіант перебігу передбачає наявність епізодів дезінтегративних психічних розладів з раннього періоду та зростання ступеня дезінтеграції і надалі, що в підлітковому віці може перейти у шизофренію.

Варто зазначити, що підлітковий вік характеризується найбільшою гетерогенністю у популяції осіб з розладами спектру аутизму [4]. Тоді як дослідження сексуальності стосуються здебільшого осіб з аутизмом саме підліткового та юнацького віку. Тобто певні методологічні труднощі можуть виникнути вже на етапі формуванні вибірки. В осіб з високофункціональним аутизмом, а також з регредієнтною формою перебігу захворювання, діагноз може бути знятий; а в осіб з прогресивним варіантом перебігу розладу діагноз може бути змінений; тобто перша та друга групи можуть не потрапити до вибірки.

Імовірно, дане питання також стосується проблем діагностики розладів спектру аутизму загалом, проте таку особливість досліджуваної популяції та самого розладу варто враховувати. Можливо, частково проблема може бути вирішена за допомогою включення загальних методик діагностики аутизму до будь-якого дослідження окремих психологічних особливостей осіб з РАС.

Тріада основних порушень при аутизмі та психологічне тестування осіб з РАС.

Як уже було сказано, психологічне тестування може бути тим методом дослідження сексуальності, що втілює в собі переваги номотетичного та ідеографічного підходів, а також дозволяє уникнути низки етичних проблем, характерних для наукових пошуків у даній сфері. Однак тріада якісних порушень при аутизмі може стати черговою методологічною проблемою при виборі методик дослідження сексуальності осіб з РАС.

Одне з якісних порушень при аутизмі – дефіцит в сфері комунікації – часто проявляється у розладах мовлення в осіб з РАС. З іншого боку, наявність мови зовсім не означає наявності усвідомлення сказаного (прочитаного, повтореного). Це створює серйозні труднощі при дослідженні осіб з РАС. Часто усний діалог з досліджуваним неможливий, а письмові вербальні методи потребують певного рівня усвідомлення від останнього. Більшість вербальних методик потребує також відповідного рівня інтелектуального розвитку для розуміння змісту і суті питань. Відомо, що особи з РАС часто мають знижений інтелект. Т. Пітерс зазначає, що

при "класичному аутизмі" близько 80 % мають рівень IQ нижче 70 [6]. Дані різних досліджень мають різні показники, однак усі вони змушують з обережністю оцінювати здатність особи з РАС до розуміння та усвідомлення вербальних завдань психодіагностичних методик. Отже, порушення в сфері комунікації та особливості інтелектуального розвитку при аутизмі значно звужують поле діагностичного інструментарію та ускладнюють можливість застосування вербальних методик. Проте використання невербальних методик може певним чином вирішити дану методологічну проблему.

Інша проблема полягає у складнощах контакту з досліджуваним. Друге якісне порушення при аутизмі – розлади в соціальній сфері – часто проявляється в тому, що особа з РАС не йде на контакт. Тобто не лише діалог з досліджуваним ускладнений, а й подача самої інструкції до виконання будь-яких дійне завжди буде почута і ще рідше буде взята до виконання. Зокрема, особи з РАС по-різному реагують на незнайомих людей: від повного ігнорування до знервованості чи навіть агресії [4]. Тоді не лише дослідження стає під питанням, а і власне екологія та безпечність такої діяльності для всіх учасників процесу. Отже, порушення у сфері соціальної взаємодії при аутизмі вимагає певної терпачості та обережності від дослідника. Проте присутність знайомих людей, батьків, постійних вихователів чи педагогів осіб з РАС може полегшити проведення окремих психодіагностичних процедур.

Третє якісне порушення при аутизмі – обмежені уява та спектр дій – проявляється, зокрема, в значно знижені можливості осіб з РАС до ігрової активності, а також будь-якої іншої активності, що потребує роботи уяви. Тобто проведення дослідження в ігровій формі, залучення експресивних методик (малюнок) – значно ускладнене, коли мова йде про осіб з РАС. З іншого боку, відповідно до теорії метарепазентації (theory of mind), припускається, що тріада поведінкових розладів при аутизмі обумовлена порушенням базової здатності людини до "розуміння внутрішніх уявлень". Мати "теорію душі" означає бути здатним сприймати як своє власне переживання, так і переживання іншої людини з метою пояснення та прогнозування поведінки. Відповідно, при аутизмі втрачається здатність уявляти внутрішні переживання, свої та інших людей [1]. Тобто при дослідженнях окремих психологічних особливостей осіб з РАС порушення уяви не лише впливають на вибір методики (значно ускладнюють використання ігрових чи експресивних методів дослідження), а й проявляються в обмеженій здатності досліджуваного до самоусвідомлення (що, імовірно, унеможливає використання методик, заснованих на самозвітах).

Залучення даних від батьків та вихователів як методологічна стратегія при дослідженні сексуальності осіб з РАС.

Вищевказані методологічні труднощі можуть бути вирішені за допомогою залучення до дослідження батьків та вихователів осіб з аутизмом. Останні проводять досить багато часу з дітьми з РАС, відповідно мають вагомий обсяг інформації про досліджуваних. З іншого боку, методологічні проблеми, спричинені тріадою якісних порушень при аутизмі також вирішуються при залученні третіх осіб (батьків, вихователів, педагогів) до дослідження. Проте, в такому випадку, можуть виникати питання стосовно щирості останніх. Тут можуть проявлятися тенденції до свідомого та несвідомого викривлення інформації при психологічному тестуванні, зокрема, схильність до соціально бажаних відповідей, до симуляції чи приховування тощо. У будь-якому випадку, дане питання заслуговує окремого розгляду.

Що стосується досліджень сексуальної сфери осіб з РАС, тут особливу увагу варто приділити формулюванню питань для батьків, з метою дотримання балансу етики та науковості. Тим не менш, такий спосіб отримання інформації про психологічні та поведінкові аспекти сексуальності осіб з аутизмом постає досить популярним в зарубіжних дослідженнях.

Так, наприклад, дослідники L. A. Ruble та N. J. Dalrymple розробили специфічний опитувальник, спрямований на дослідження обізнаності осіб з РАС в сфері сексуальності [9]. В основу питань входили дані, отримані науковцями в ході клінічних спостережень, а також дані, що їх надавали батьки дітей з аутизмом. Даний опитувальник призначений для заповнення батьками осіб з РАС.

Інші дослідники – M. Stokes та A. Kaur – також звертались до методів психологічного тестування при дослідженнях поведінкових аспектів сексуальності осіб з РАС. Науковці розробили методику, що включає в себе п'ять параметрів: соціальна поведінка, приватність, сексуальна поведінка, статеве виховання, батьківські турботи [11]. Завдання тесту сформульовані на основі попередніх теоретичних та емпіричних досліджень. Дана методика також орієнтована на отримання інформації від батьків та вихователів осіб з РАС.

Варто зазначити, що зустрічаються й інші підходи. Зокрема, S. Bejerot та J. Eriksson досліджували психологічні аспекти сексуальності осіб з РАС, а саме особливості статево-рольової ідентичності останніх [8]. У своїй роботі науковці використовували як існуючі тести, так і спеціально розроблені для даного дослідження методики. Усі тести були заповнені особами з РАС власноруч. Однак, у даному дослідженні не брали участі особи з аутизмом з інтелектуальними порушеннями. Тобто у певному розумінні відбулось звуження загальної популярності осіб з РАС, оскільки серед останніх досить часто зустрічаються розлади розумового розвитку.

Здається, що на даному етапі розвитку психодіагностики, дослідження осіб з РАС опосередковано через дані, отримані від їх батьків та вихователів, стає непоганою альтернативою, що дозволяє вивчати окремі психологічні особливості (в тому числі сексуальність) при аутизмі обходячи труднощі, спричинені специфікою даного розладу.

Висновки. Дослідження осіб з розладами аутистичного спектра ставить певні виклики перед науковцем, що спричинені, перш за все, особливостями даного розладу психологічного розвитку. Тріада основних порушень при аутизмі значно впливає на вибір методів дослідження та певним чином звужує можливості. Однак потреби практики вимагають подальшого, більш глибокого вивчення психологічних та поведінкових особливостей осіб з аутизмом. Зокрема проблемна сексуальна поведінка підлітків та юнаків з аутизмом потребує дослідження сексуальності осіб з РАС. Проте існує ряд методологічних питань, що постають як у випадках загальних досліджень феномену аутизму, так і при більш вузьких дослідженнях певних особливостей осіб з РАС. Зокрема це проблеми вибору між номотетичним та ідеографічним підходами, специфіка загальної популярності осіб з аутизмом та пов'язані з цим труднощі формування вибірки, а також особливості використання тестового методу в дослідженнях аутизму. Однак залучення даних від батьків, вихователів, педагогів при дослідженнях окремих психологічних особливостей осіб з РАС можуть значно полегшити вирішення даних методологічних труднощів. Використання методик клінічної діагностики аутизму при дослідженнях окремих психологічних особливостей осіб з РАС допоможе сформувати репрезентативну вибірку. Що стосується питання

сексуальної сфери осіб з РАС, імовірно, якісна психодіагностична методика зможе вирішити частину описаних методологічних проблем. Зокрема тест, розроблений на основі спостережень, може дати як кількісну інформацію, так і якісні дані про досліджуваного, певним чином поєднуючи переваги номотетичного та ідеографічного підходів. Крім того, тестова методика може бути призначена для батьків та вихователів осіб з РАС, що дасть змогу оцінити досліджувані явища, зменшуючи вплив особливостей розладу аутизму, що таку оцінку значно ускладнюють. Відповідно, подальша робота буде направлена на пошук шляхів розробки конкретної методики, що дозволила б досліджувати особливості сексуальної сфери осіб з аутизмом.

Список використаних джерел

1. Аппе Ф. Введение в психологическую теорию аутизма / Ф. Аппе. – М.: Теревинф, 2006. – 216 с.
2. Бурлачук Л. Ф. Психодиагностика: Учебник для вузов. 2-е издание / Л. Ф. Бурлачук. – СПб.: Питер, 2009. – 384 с.
3. Кернберг О. Отношения любви. Норма и патология / Отто Кернберг. – М.: Класс, 2004. – 256 с.

4. Козэн Ш. Жизнь с аутизмом / Ш. Козэн. – М.: Институт Общегуманитарных Исследований, 2008. – 240 с.
5. Мастерс У. Основы сексологии / У. Мастерс, В. Джонсон, Р. Колодни. – М.: Мир, 1998. – 692 с.
6. Питерс Т. Аутизм: от теоретического понимания к педагогическому воздействию / Т. Питерс. – Издательство Владос, 2003. – 240 с.
7. Чуприков А. П. Розлади спектра аутизму: медична та психолого-педагогічна допомога / А. П. Чуприков, Г. М. Хворова. – Львів: Мс, 2012. – 184 с.
8. Bejerot S. Sexuality and Gender Role in Autism Spectrum Disorder: A Case Control Study / S. Bejerot // PLoS ONE. – Vol. 9, No. 1. – 2014.
9. Ruble L. A. Social/sexual awareness of persons with autism: A parental perspective / L. A. Ruble, N. J. Dalrymple // Archives of Sexual Behavior. – Vol. 22, No. 3. – 1993. – P. 229–241.
10. Stokes M. High-functioning autism and Sexuality / M. Stokes, A. Kaur // SAGE Publications and The National Autistic Society. – Vol. 9, No. 3. – 2005. – P. 266–289.

Надійшла до редколегії 27.10.14

М. Дубовик, асп.

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев

МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ ИССЛЕДОВАНИЯ СЕКСУАЛЬНОЙ СФЕРЫ ЛИЦ С РАССТРОЙСТВАМИ АУТИСТИЧЕСКОГО СПЕКТРА

Данная статья освещает методологические проблемы, возникающие при исследовании сферы сексуальности лиц с расстройствами аутистического спектра. Автор описывает три группы таких проблем и предлагает возможные решения, обращаясь к опыту зарубежных исследователей.

В статье рассмотрены перспективы номотетического и идеографического подходов в исследовании сексуальности лиц с РАС. Автор обращает внимание на проблемы, возникающие на этапе формирования выборки исследуемых с аутизмом. Также описано группу методологических трудностей, связанных с триадой основных нарушений при расстройствах спектра аутизма.

В общем, отмечаются возможности использования информации полученной опосредованно – от родителей, воспитателей, педагогов – при исследовании сексуальности лиц с расстройствами спектра аутизма. Поскольку такой метод позволяет оценить исследуемые явления, учитывая ряд описанных методологических проблем.

Ключевые слова: расстройства аутистического спектра, сексуальность, психологическое тестирование, формы течения аутизма, триада основных нарушений при аутизме.

M. Dubovik, postgraduate

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

METHODOLOGICAL ISSUES STUDY SEXUALITY OF PERSONS WITH AUTISM SPECTRUM DISORDERS

The article touches upon some methodological problems concerning the exploration of sexuality of individuals with autism spectrum disorder. The author focuses on three groups of such problems, proposing the possible ways of solving them. The foreign researchers' experience in such methodological issues is also analyzed in the article.

The author describes the possibilities of nomothetic and idiographic approaches in the study of sexuality of individuals with ASD. Psychological testing is supposed to be the method which contains the advantages of both approaches. The article makes an observation of the problems that arise at the stage of forming samples with autistic individuals. The problem of primary diagnosis of autism is considered to be crucial for solving this group of methodological difficulties. Special focus is made on the triad of qualitative impairments in autism. The author shows how the deficits in social, communication and imagination spheres cause another methodological problem in choosing research methods in the study of sexuality of individuals with ASD.

In general, the article shows the opportunities of parental perspective as a method of collecting data in the researches on sexuality of individuals with ASD. Since this method makes it possible to assess such phenomena, taking into account the methodological problems described in the article.

Keywords: autism spectrum disorders, sexuality, psychological testing, forms of autism, a triad of core impairments in autism.

УДК 316.6:316.4:159.928-053.6:37.018.32

Н. Єзерська, здобувач

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

МЕХАНІЗМИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОБДАРОВАНИХ ПІДЛІТКІВ В СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ ЗАКЛАДАХ ІНТЕРНАТНОГО ТИПУ

Стаття призначена проблемі здійснення психологічного супроводу обдарованих підлітків, які навчаються у ліцеї інтернатного типу. Проаналізовано поняття соціалізації, механізми, структуру та форми. Провідна ознака соціалізації підлітків – етап їхньої адаптації у суспільстві. Розроблено системний підхід в психологічному супроводі соціалізації обдарованих учнів.

Ключові слова: соціалізація підлітків, механізми соціалізації, габітус, обдарованість, психологічний супровід.

Соціалізація особистості у кризовому суспільстві ускладнює процес адаптації обдарованих підлітків. Про що свідчать емпіричні дослідження проведені на базі УФМЛ Київського національного університету імені Та-

раса Шевченка з обдарованими підлітками, а саме: знижена самооцінка, неадекватне відображення Я-образу підлітка, не бажання брати відповідальність за моральну поведінку, не вміння керувати власними ба-

© Єзерська Н., 2015